

BÅTHISTORISKA RIKSFÖRBUNDET

Stockholm, 2025-06-18

Region Stockholm

Förvaltning för utbyggd tunnelbana (FUT)
registrator.fut@regionstockholm.se

Yttrande avseende Region Stockholms järnvägsplan för tunnelbanan mellan Fridhemsplan och Älvsjö (Gula linjen).

Om Båthistoriska Riksförbundet (BHRF), Org.nr 802411-1000

(BHRF) bildades 1999 med syftet att främja förståelsen för och bevarandet av äldre båtar och skepp (fartyg)". Vi arbetar också för att bevara de hantverk och kunskaper som behövs för att bevara och bruka det flytande kulturarvet; ett immateriellt maritimt kulturarv!

Förbundet är nationellt samordnande för 33 medlemsorganisationer och har därmed en bred rikstäckande förankring i arbetet med bevarandet av det flytande kulturarvet.

BHRF ingår även i Transporthistoriskt Nätverk (ThN), där frågor om det tekniska och immateriella kulturarvet samordnas mellan olika transporthistoriska organisationer.

Båthistoriska Riksförbundets styrelse arbetar ideellt.

Bakgrund till yttrandet

BHRF har tagit del av Region Stockholms förslag rörande utbyggnad av tunnelbanan där ett nytt teknikhus föreslås placeras på Långholmen. Förslaget omfattar ett område som utgör kärnan i Heleneborgs Båtklubb verksamhet där det praktiska renoverings- och underhållsarbetet, det löpande bevarandearbetet av träbåtarna bedrivs. Verksamheten utgör i sig ett levande immateriellt kulturarv, där traditionella hantverkskunskaper bevaras, utvecklas och förs vidare.

Heleneborgs Båtklubb har bedrivit verksamhet på platsen sedan 1919 och är högsta grad levande kulturmiljö med nationellt mycket stor betydelse det svenska maritima kulturarvet. Antalet fritidsbåtar av trä minskar varför det är av största vikt att stödja och främja de få aktörer som finns kvar idag. På Heleneborgs båtklubb är många båtar runt 100 år gamla varav flera är k-märkta av Sjöhistoriska museet. Vidare är ett stort antal byggda i den skandinaviska klinkbåstekniken som sedan 2023 är upptagen på Unescos representativa lista över mänsklighetens immateriella kulturarv.

BÅTHISTORISKA RIKSFÖRBUNDET

Klubbens verksamhet omfattar inte enbart bevarandearbete utan även ungdoms- och utbildningsverksamhet, vilket gör platsen betydelsefull ur både kulturhistoriskt, socialt och pedagogiskt perspektiv.

Beträffande samrådsprocessen är det viktigt att framhålla vad som sägs i förvaltningslagen.

I sin verksamhet ska myndigheten vara saklig och opartisk.

Myndigheten får ingripa i ett enskilt intresse endast om åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet. Åtgärden får aldrig vara mer långtgående än vad som behövs och får vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot (Förvaltningslag (2017:900 5 § stk 2 och 3).

BHRF noterar att det kan finnas tveksamheter i samrådsprocessen hittills har fungerat. Utredningar anses ha varit bristfälliga och nya underlag har tillkommit sent i processen, utan att remissinstanserna givits möjlighet att ta del av dem i tid.

En myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (Förvaltningslag (2017:900 23 §).

I planunderlaget saknas en redovisning av hur Heleneborgs Båtklubbens verksamhet ska skyddas och stödjas under en eventuell byggperiod. Inte heller framgår hur klubben skulle kompenseras för de störningar som byggnationen kommer att innebära, inklusive risken för förlorad kontinuitet, minskat medlemsantal och ekonomiska förluster. Sådana konsekvensbeskrivningar borde vara framtagna och tillgängliga i god tid för remissinstansernas bedömning.

Ställningstagande

Det flytande kulturarvet kännetecknas av en stark folklig förankring med ett mycket omfattande ideellt arbete som huvudsakligen finansieras av ideella föreningar och medlemmarna själva. De ideella krafter som idag bevarar äldre båtar gör det oftast med ambitionen att båtarna fortsatt ska vara sjögående, det är så det flytande kulturarvet bäst vårdas, värnas och visas.

Området runt Pårsundet och Långholmsbroarna är en kulturmiljö där Heleneborgs båtklubb har utvecklat en publik verksamhet, en kulturarvshamn likt ett flytande museum med tillhörande varvmiljö och kunnande. Miljön liknar dock inte andra museer, här finns i huvudsak båtar som antingen är färdigrenoverade och brukas eller renoveras med en tydlig målsättning att bli sjögående igen, att åter bli en fullvärdig del av det flytande kulturarvet.

BÅTHISTORISKA RIKSFÖRBUNDET

BHRF ser med stor oro på förslaget att placera ett teknikhus på denna centrala del av båtclubbens område. En etablering enligt nuvarande planförslag skulle innebära en påtaglig risk för att verksamheten skadas eller på sikt omöjliggörs, vilket vore ett irreparabelt ingrepp i ett unikt och levande kulturarv.

Det är BHRF:s bestämda uppfattning att det immateriella kulturarvets värden måste tillmätas väsentlig tyngd i den fortsatta planprocessen. BHRF vill särskilt peka på de internationella åtaganden som följer av Unescos konvention för skydd av det immateriella kulturarvet, där Sverige är fördragsbunden part. I Sverige är bevaranderätten för hela det rörliga kulturarvet i svensk kulturarvslagstiftning rätt svag, vilket märks i att nya bestämmelser ofta leder till att kulturarvsvärdet i de äldre båtarna förvanskas eller fördärvas, deras nyttjande och vård försvåras liksom allmänhetens tillgänglighet till denna del av vårt kulturarv. Det finns därför starka skäl att skapa ett bredare faktaunderlag där hänsyn till vikten av bevarande av kulturmiljön på Långholmen och att Heleneborgs bidrag djupare analyseras och vägs in i beslutet om placeringen av ett framtida teknikhus.

BHRF anser vidare att det i den fortsatta processen vore värdefullt att även andra kulturarvsmyndigheter och sakkunniga instanser yttrar sig i frågan, inte minst Riksantikvarieämbetet, vars bedömningar kan bidra till en fullständig belysning av ärendets kulturhistoriska dimensioner.

BHRF uppmanar därför Region Stockholm och FUT (Förvaltning för utbyggd tunnelbana att bredda sitt beslutsunderlag och pröva alternativa placeringar och lösningar som inte riskerar att skada Heleneborgs båtclubbs viktiga kulturarbete. Det bör vara fullt möjligt att kombinera modern infrastrukturutbyggnad med bevarandet av det immateriella kulturarvet på platsen, utan att dessa intressen ställs mot varandra.

Mot bakgrund av verksamhetens särskilda kulturhistoriska värde anser BHRF också att Stockholms stad bör engagera sig i frågan med en annan och tydligare intensitet än vad som hittills skett, för att säkra denna unika miljö och det levande båtkulturarv som utgör en central del av stadens identitet och profil.

Dan Thorell
Ordförande
Båthistoriska Riksförbundet (BHRF)

Axel Wenblad
Vice ordförande
Båthistoriska Riksförbundet (BHRF)